

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.02.1969, sp. zn. 4 Cz 121/68, ECLI:CZ:NS:1969:4.CZ.121.1968.1

Číslo: 5/1970

Právní věta: Pri započítaní na dedičský podiel v zmysle § 484 ods. 1 o. z. možno prihliadnuť len na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté priamo dedičovi, nie však na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté jeho rodinným príslušníkom. Vychádza sa zásadne z obecnej ceny toho, čo bolo plnené, v dobe, kedy to dedič obdržal. Táto zásada platí však pre pomery, v ktorých sú hodnoty a ceny štabilizované; mimoriadne prípady je nutné vždy posudzovať podľa konkrétnych okolností, pretože by nebolo spravodlivé, aby boli dedičovi započítané dary, ktoré mu - aj keď zachoval najväčšiu starostlivosť a opatrnosť - nepriniesli žiadny prospech.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 28.02.1969

Spisová značka: 4 Cz 121/68

Číslo rozhodnutí: 5

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Cena, Dědění

Předpisy: 40/1964 Sb. § 484

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Dňa 4. 9. 1964 zomrel bez závetu O. L., ktorý bol otcom účastníkov tohto konania, žalobkyne E. T. a žalovaných M. G. a Z. H. V konaní o dedičstve, ktoré sa prejednávalo na Štátnom notárstve v Lučenci, bola žalobkyňa odkázaná podľa § 18 not. por., aby proti žalovaným uplatnila nárok na započítanie toho, čo sa im dostalo bezplatne od poručiteľa za jeho života; uplatnila tento nárok žalobou.

Okresný súd v Lučenci rozhodol rozsudkom zo 6. 6. 1967 tak, že na dedičský podiel prvej žalovanej sa započítava suma 2000,- Kčs, na dedičský podiel druhej žalovanej sumy 1600,- Kčs a 800,- Kčs. Vzhľadom na vzájomný návrh žalovaných rozhodol okresný súd, že aj žalobkyni sa má započítať na dedičský podiel suma 2000,- Kčs. Zbytok žaloby aj protižaloby okresný súd zamietol; žalované odsúdil k náhrade trov konania, ktoré vznikli žalobkyni.

K tomuto rozsudku dospel okresný súd po doznaní prvej žalovanej, že sa jej skutočne - ešte niekedy za prvej republiky - dostalo bezplatného plnenia vo výške 20 000,- Kčs. Pretože však išlo o plnenie od obidvoch rodičov, teda o plnenie z tzv. zákonného majetkového spoločenstva, je treba započítať len polovicu, tj. 10 000,- Kčs t. peň., čiže 2000,- Kčs. Čo sa potom týka druhej žalovanej, na podklade

výpovede matky účastníkov a svedkov J. K. a O. Č. dospel okresný súd k záveru, že rodičia kúpili pre túto žalovanú pozemok za 16 000,- Kčs, čo pri rovnakej úvahe ako u prvej žalovanej predstavuje sumu 1600,- Kčs, a drevo na výstavbu domu za 8000,- Kčs, čo pri rovnakej úvahe ako u prvej žalovanej predstavuje sumu 800,- Kčs. Nároku na ďalšie započítanie u druhej žalovanej okresný súd nevyhovel; to platí predovšetkým o úžitkoch zo záhrady a poľnohospodárskej pôdy (pretože nebolo preukázané, že by bola druhá žalovaná z tejto pôdy brala úrodu) a o páre koní (o ktorom naopak nebolo preukázané, že by bol obstaraný z prostriedkov zomrelého). Dar 1000,-Kčs (inak nesporný) tak isto nebol započítaný, pretože vraj došlo k zápočtu vyššou sumou, než ako žalovaná uznávala. Čo sa potom týka výroku, podľa ktorého je povinná aj žalobkyňa započítať na svoj podiel sumy 1000,- Kčs a 1000,- Kčs, zaoberal sa okresný súd predovšetkým darom pozemku, zapísaného vo vl. č. 325 pozemkovej knihy pre katastrálne územie L.; dar sa uskutočnil v roku 1959 a jeho predmet mal hodnotu 10 000,- Kčs. Pretože išlo o darovanie už za platnosti nových peňazí, mala by si žalobkyňa započítať podľa hore uvedenej úvahy 5000,- Kčs. Tým by sa však ocitla v nevýhode proti druhej žalovanej, ktorá obdržala prakticky rovnaký pozemok a ktorej sa má započítať len 1600,- Kčs; pretože potom obdarovaným bol aj manžel žalobkyne, započítal okresný súd z tohto titulu len sumu 1000,- Kčs. Peňažitý dar 10 000,-Kčs má byť s ohľadom na účasť manželky poručiteľa započítaný sumou 5000,-Kčs, po redukcii podľa zákona o peňažnej reforme opäť sumou 1000,- Kčs.

Na odvolanie žalobkyne aj druhej žalovanej potvrdil Krajský súd v Banskej Bystrici rozsudkom z 22. 9. 1967 rozsudok okresného súdu vo veci samej, vo výroku o trovách ho potom zmenil tak, že žiadny z účastníkov nemá právo na ich náhradu; rovnako rozhodol aj o trovách odvolacieho konania. Na odôvodnenie potvrdzujúcej časti tohto rozsudku uviedol odvolací súd, že má za zistené a že preto uzaviera, že výplaty deťom išli skutočne zo zákonného majetkového spoločenstva rodičov. Z hľadiska ohodnotenia toho, čo má byť započítané, uviedol, že je správny postup, keď okresný súd previedol hodnoty na nové peniaze podľa zákona o peňažnej reforme. Čo sa týka hodnôt, ohľadne ktorých bola žaloba zamietnutá, dospel k súhlasnému záveru ako okresný súd; okrem toho uviedol, že nejde ani o plnenie, ktoré by bolo možné podradiť pod ustanovenie § 484 ods. 1 o. z. K sume 1000,- Kčs uviedol odvolací súd, že išlo o príležitostný dar. Čo sa potom týka zápočtu, ktorý je povinná trpieť sama žalobkyňa, aj tu súhlasil odvolací súd s názorom okresného súdu, že išlo o bezplatné plnenie poskytnuté žalobkyni.

Najvyšší súd rozhodol o sťažnosti pre porušenie zákona podanej predsedom Najvyššieho súdu, že rozsudkami súdov oboch stupňov bol porušený zákon a tieto rozsudky zrušil.

Z odôvodnenia:

Pri dedení zo zákona započíta sa dedičovi na jeho podiel to, čo za života poručiteľa od neho bezplatne obdržal, pokiaľ nejde o obvyklé darovania (§ 484 ods. 1 o. z.). Pri tomto započítaní na dedičský podiel možno prihliadať len na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté priamo dedičovi, nie však na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté jeho rodinným príslušníkom.

Po tejto stránke nebol skutočný stav dostatočne zistený.

Keď prihliadneme na doznanie prvej žalovanej, niet pochybností o tom, že sa jej dostalo výhod vo výške 20 000,- Kčs st. peň.; pochybnosti vznikajú u druhej žalovanej. Z výpovede druhej žalovanej ako aj svedka O. Č. plynie, že pôdu, ktorá bola kúpená 3. 11. 1949, nadobudli kúpnu zmluvou deti tejto dedičky (vnučky poručiteľa) M. H. a Z. H. Ak je toto pravda (v tomto smere bude potrebné vykonať dôkaz kúpnu zmluvou, prípadne výpisom z pozemkovej knihy), potom by išlo o plnenie v prospech vnučiek, ktoré by nebola povinná žalovaná v druhom rade nechať si započítať na dedičský podiel. Nemuselo by byť rozhodujúce to, že peniaze, potrebné na zakúpenie nehnuteľnosti, boli odovzdané do rúk ich otca alebo matky, aby ich títo predávajúcim odovzdali, ak tieto peniaze boli určené vnučkám. Iná by však bola situácia, keď by tieto peniaze boli poskytnuté žalovanej v druhom

rade za tým účelom, aby si sama obstarala pozemok pre stavbu, a ona, prípadne jej manžel, by z vlastnej iniciatívy uzavreli kúpnu zmluvu, v ktorej by ako kupujúci figurovali ich deti. V takomto prípade by išlo o plnenie v prospech dcéry (žalovanej v druhom rade), ktorá získané prostriedky od poručiteľa sama použila ako dar svojim deťom. V tomto smere bude potrebné dôkladne vypočítať účastníkov konania a účastníkov kúpnej zmluvy popr. ďalšie osoby s tým oboznámené. Obdobná je situácia, aj pokiaľ ide o nadobudnutie dreva, potrebného pre postavenie domku. Tu bude potrebné zistiť, kto je vlastníkom domku; v prípade, že vlastníkom tohto domu nie je len dcéra (žalovaná v druhom rade) poručiteľa, bude treba konanie doplniť obdobným spôsobom ako u pozemku.

Súdy sa dopustili tiež pochybenia, keď mechanicky u všetkých plnení vychádzali z toho, že išlo o plnenia zo zákonného majetkového spoločenstva rodičov účastníkov, a keď z tohto dôvodu vzali v úvahu – pokiaľ ide o tieto plnenia – len jednu polovicu.

Inštitúcia zákonného majetkového spoločenstva bola zavedená zákonom o práve rodinnom od 1. 1. 1950. Do tejto doby nadobudnutý majetok jedným alebo druhým manželom do zákonného majetkového spoločenstva manželov nepatrilo, a to ani s prihliadnutím na niekdajšiu inštitúciu koakvizície (nakolko táto sa prakticky začala premietiť až dňom zániku manželstva). Z tohto dôvodu nie je možné bez ďalšieho súhlasiť s tým, že by plnenie, poskytnuté prvej žalovanej niekedy koncom prvej republiky, bolo plnením zo zákonného majetkového spoločenstva a že by teda pre zápočet prichádzala do úvahy len polovica hodnôt. Toto isté platí aj pokiaľ ide o plnenia v prospech druhej žalovanej, ak sa tieto plnenia uskutočnili do konca roku 1949. Skoršia úprava majetkového práva manželov vychádzala, pravda, z toho, že majetok každého manžela je samostatný, jemu patriaci. Toto by preto umožňovalo ten výklad, že plnenia poskytnúť obidvaja rodičia, každý jednou polovicou. Táto okolnosť by, pravda, musela byť preukázaná, pričom by musela byť vzatá do úvahy výpoveď matky účastníkov M. L., že ona nedávala ani veci, ani peniaze, pretože tieto dával jej manžel.

Inak však vypadá situácia u plnenia v prospech žalobkyne. Z výpisu z pozemkovej knihy je jasné, že nehnuteľnosť zapísaná vo vl. č. 325 pozemkovej knihy pre katastrálne územie L. bola pôvodne zapísaná na poručiteľa a jeho manželku, každému jednou polovicou, takže tu bolo namieste, keď súdy vychádzali len z polovice hodnoty (s prihliadnutím na to, že obdarovanými bola žalobkyňa a jej manžel prakticky z L hodnoty). Pokiaľ ide o sumu 10 000,- Kčs, v tomto smere bude potrebné doplniť dokazovanie ohľadne času plnenia a bližšieho objasnenia, či dar bol poskytnutý len manželovi žalobkyne alebo obidvom manželom.

Jednou zo sporných otázok v tejto právnej veci je to, ako má byť počítaná cena plnenia, ktoré má byť započítané, s ohľadom na rôzne hospodárske pomery v dobách týchto plnení. Na rozdiel od práva skoršie platného ani občiansky zákon z roku 1950, ani občiansky zákonník z roku 1964 nemá o tomto výslovné ustanovenie. Dôvodová zpráva k § 533 o. z. z roku 1950 uvádza, že sa neustanovuje, ako počítať cenu plnenia, avšak že je potrebné pri započítaní zobrať do úvahy obecnú cenu toho, čo bolo plnené, v dobe, kedy to dedič obdržal.

Táto zásada platí pre pomery, v ktorých sú hodnoty a ceny štabilizované. Mimoriadne prípade je nutné vždy posudzovať podľa konkrétnych okolností, pretože by nebolo spravodlivé, aby boli dedičovi započítané dary, ktoré mu – aj keď zachoval najväčšiu starostlivosť a opatrnosť – neprinesli žiadny prospech. V niektorých prípadoch bude však spravodlivé, aby sa pri bezplatných plneniach (pokiaľ ide o ich cenu) vychádzalo zo všeobecných cien ku dňu smrti poručiteľa, pravda, podľa stavu, aký mali veci v dobe darovania (neprihliada sa na medzitým dopestované plody apod., neprihliada sa na medzitým urobené zhodnotenie).

Ak išlo potom o darovanie peňazí, bude nutné sumy skôr darované previesť na dnešné peniaze podľa zásad o menových a peňažných reformách. Ak preto prvá žalovaná obdržala, ako vypovedala, na zakúpenie rôznych vecí peniaze, právom okresný súd prepočítal darovanú sumu v pomere 5 : 1. Ak

však druhá žalovaná a žalobkyňa obdržali priamo nehnuteľnosti (v tom smere nie je zistenie dosiaľ bezpečné), bude treba vyjsť z ceny týchto nehnuteľností ku dňu smrti poručiteľa. Pri tomto postupe zabráni sa potom úvahe o tom, že by žalobkyňa bola proti druhej žalovanej v značnej nevýhode, a dôsledkom, ktoré okresný súd z tejto nevýhody v pomere medzi žalobkyňou a druhou žalovanou dôvodil. Iná by, pravda, bola situácia, keď by druhá žalovaná na zakúpenie pozemku pre seba obdržala peniaze.

Súdy teda rozhodovali beztoho, že by mali bezpečne zistený skutkový stav veci. Porušili preto zákon v ustanoveniach § 6, 100, 120 ods. 1 a § 153 ods. 2 o. s. p. v súvislosti s ustanovením § 484 ods. 1 o. z. a ustanoveniami § 22 a 91 zákona o práve rodinnom z roku 1949.